

Каспий теңізінің ЭКОЛОГИЯЛЫК ЖАҒДАЙЫ

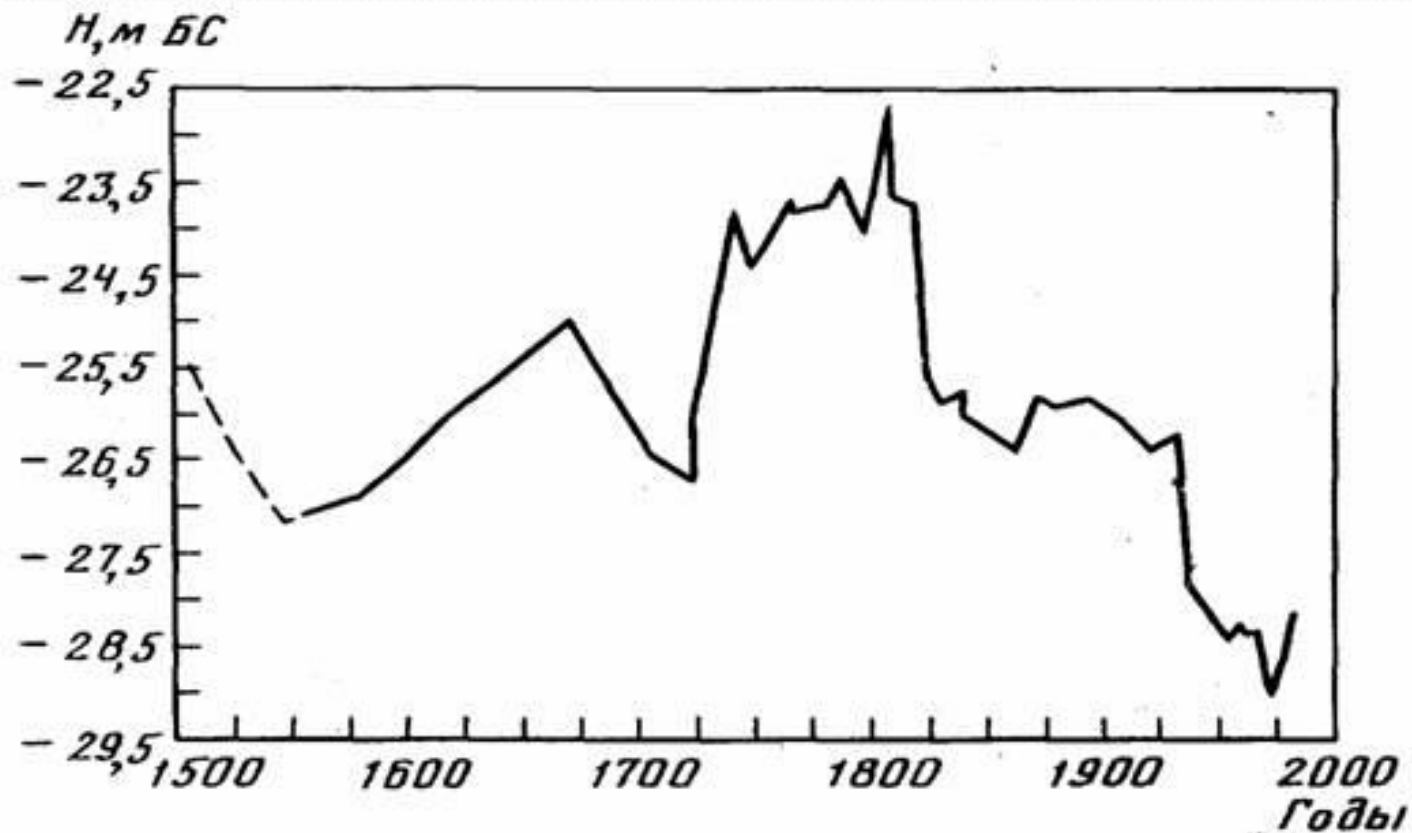
Каспий теңізі

Каспийдің маңындағы қалалар

Каспий теңізінің ғасырлар бойғы деңгейлік өзгерістері

Каспий маңындағы елді-мекендер

Линия разграничения полномочий нефтегазовых министерств в республике СССР (1978 г.)

■ Самые крупные нефтяные месторождения

▲ Крупнейшие нефтедобывающие предприятия

- Каспий теңізі неоген дәуірінің аяғында жер қыртысының көтерілуінен Қара теңіздей бөлінді. Бұл кезді Каспий теңізінің пайда болған уақыты деп есептеуге болады. Каспий теңізінің жалпы ауданы 376 мың км². Оның беті теңіз деңгейінен 28 м төмен жатыр. Теңіз солтүстіктен оңтүстікке қарай 1200 км-ге созыла орналасқан. Теңіздің ендірек жері - 435 км, ал еңсіз жері - 193 км. Каспий теңізінің жағалау сызығының ұзындығы - 7000 км. Оның суы 5 мемлекеттің исағалауын шайып жатыр. Жағалау сызығының Қазақстан Үлесіне 29% (2340 км), Ресейге - 16%, Әзербайжанға - 20%, Түрікменстанға- 21%, Иран Ислам Республикасы - 14% тиеді.

- Каспийде балық аулау 3 есеге, яғни 500 – 600 мың тоннадан 180 мың тоннаға дейін азайды. Теңіз суын ең қауіпті ластаушы заттың бірі – ыдырамайтын ауыр металдар (мырыш, барий). Судағы мыс пен мырыштың мөлш. 20 мкг/л (рұқсат етілген шектен 2 есе артық), ал барийдікі – 50 мкг/л (бұл – 5 есе артық). Каспий жағалауы аймағының ластануы онда тіршілік ететін организмдерге ғана емес, жергілікті тұрғындардың денсаулығына да үлкен қауіп төндіруде. Сондықтан, Каспий теңізі жағалауындағы 5 мемлекет (Әзірбайжан, Иран, Ресей, Түрікменстан және Қазақстан) Дүниежүзілік банкпен, БҰҰ-ның Адамды қоршаған орта жөніндегі бағдарламасымен бірлесе отырып, Каспий экологиялық бағдарламасын (КЭП) жасап, оны іске асыруда.

- Мұнай кәсіпшілігінің ең басты экол. проблемасы – ілеспе газды іске жарату. Қазір жылына 800 млн.3 газ ауада жанады (2001). Мұнай кен орындарында мұнай өнімдерін өңдеу кезінде мұнай мен қалдық сулардың топырақ пен грунтқа төгілуі оларды ластайды. Солтүстік Каспий жағалауының мұнай өнімдері қалдықтарымен ластанған аумағы 194 мың га жерді алып жатса, төгілген мұнайдың мөлшері 1 млн. тоннадан асады (2001).

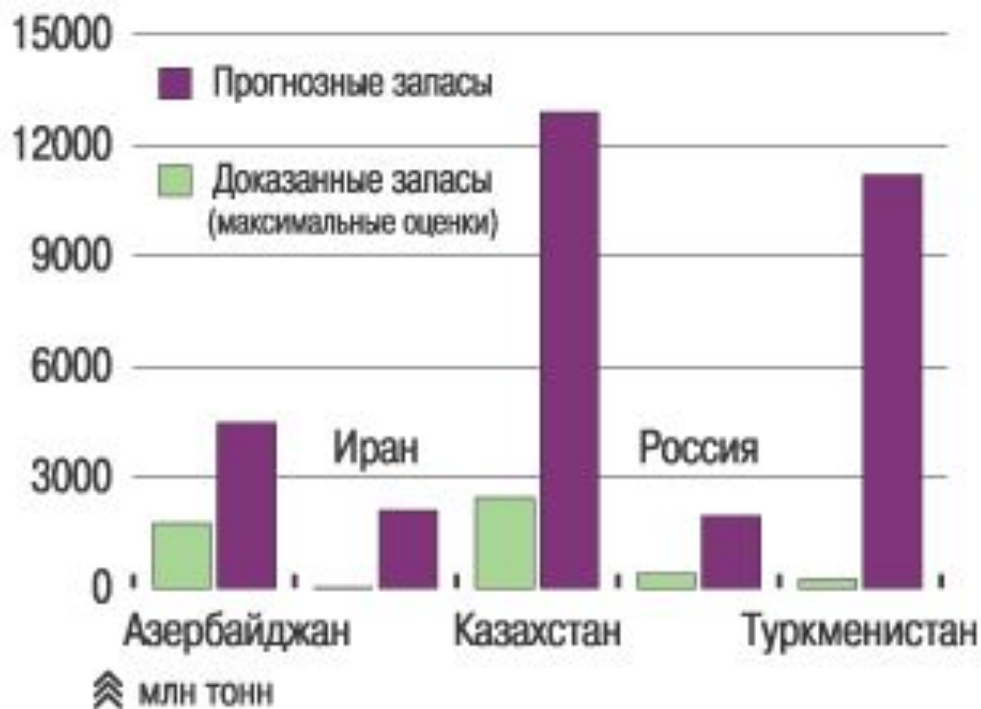
- Каспий теңізінің көтерілуі оның маңындағы мемлекеттерге көптеген проблемалар туғызып отыр. Оның бастысы - экологиялық жағдайлар.
- Біріншіден, су деңгейінің көтерілуі теңіз жағалауындағы табиғи жайылымдардың көлемін тарылтып, құстар мен жануарлардың мекенін басып қалды. Суға тосқауыл үшін соғылған бөгеттер жағалаудың фаунасы мен флорасына зор шығын келтірді. Балықтардың уылдырық шашу аясы мен құстардың ұя салу тығыздығы кеміп, биокөптүрліліктің азайып кету проблемасын туғызып отыр. Екіншіден, теңіз деңгейінің көтерілуі судың, ауа мен топырақтың ластануына, одан әрі экологиялық апатқа апарды. Судың мұнай өнімдерімен ластануы 1980 жылдан бастап күшейе түсті. Су құрамында пестицид және ауыр металдардың көбеюі бекіре сияқты бағалы балық-тар, теңіз мысығы, құстардың жаппай ауруларға ұшырап, қырылып қалу фактілерін жиілетті. Соңғы мәліметтер бойынша бекіре балықтарын аулау 40 %-ға азайды. Үшіншіден, су деңгейінің көтерілуі теңіз жағалауларындағы мұнай ұнғыларын, мұнай қоймаларын, мұнай өндейтін өнеркәсіп орындарын, балық комбинаттарын, елді мекендерді су басып, орасан зор шығын келтіре бастады.

- Каспий теңізінің экологиялық жағдайы соңғы жылдары су деңгейінің көтерілуімен байланысты. Каспий теңізінің бірде көтеріліп, бірде тартылуы жердің табиғи-тарихи эволюциясына байланысты. Тарихи деректер бойынша 1820-1930 жылдар аралығында Каспий теңізінің су деңгейі көтерілген. Оның себептерін ауа райының құбылысымен және антропогендік факторлармен түсіндіруге болады. Еділ өзені теңізге құятын барлық судың 80 %-ын құрайды.

Каспий мұнайының көп үлесі Қазақстанда

Больше всего каспийской нефти – в Казахстане

Источник: US Energy Information Administration

**СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ /
ВОПРОСЫ**

**СНИЖЕНИЕ ЗАПАСОВ ОПРЕДЕЛЕННЫХ
ПРОМЫСЛОВЫХ ВИДОВ РЫБ, ВКЛЮЧАЯ
ОСЕТРОВЫХ**

**ДЕГРАДАЦИЯ БЕРЕГОВЫХ ЛАНДШАФТОВ
УЩЕРБ БЕРЕГОВЫМ СРЕДАМ ОБИТАНИЯ**

УГРОЗА БИОРАЗНООБРАЗИЮ

**ОБЩЕЕ СНИЖЕНИЕ КАЧЕСТВА
ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ**

УХУДШЕНИЕ СОСТОЯНИЯ ЗДОРОВЬЯ ЛЮДЕЙ

**УЩЕРБ БЕРЕГОВОЙ ИНФРАСТРУКТУРЕ И
ДОСТОПРИМЕЧАТЕЛЬНОСТЯМ**

НОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ / ВОПРОСЫ

ВИДЫ-ВСЕЛЕНЦЫ

**ЗАГРЯЗНЕНИЕ НЕФТЕГАЗОВОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ**

- Каспий теңізіне 130-ға жуық өзендер мен ағынды сулар құнды. Олардың теңізге құятын жиынтық ағыны жылына орташа есеппен 300 км³. Осы мөлшердің 80%-ы Еділ өзенінің, 5%-ы - Жайықтың үлесіне тиеді. Ағынның 10-11%-ын Батыс жағалаудағы өзендер Терек, Сулак Самур, Кура және т.б. береді. Қалған 4-5%-ы Иран жағалауы өзендерінен келеді. Шығыс жағалауларда тұрақты ағын сулар жоқ.

Каспий теңізіндегі мұзжарғыш кеменің макеті

